

УДК 821.016.2

DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2023.28.293194>

Надія Грачова, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0566-8272>

ПРОЄКТ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ФОНДУ «УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА В КОМІКСАХ»: ІДЕЯ, СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ, РЕЗУЛЬТАТИ

У статті представлено результати виконання проєкту «Українська література в коміксах», створеного за підтримки Українського культурного фонду. Автори проєкту розробили й підготували онлайн-каталог в україномовній і англomовній версіях. Результати проєкту репрезентують нове інтерактивне вивчення української писемної спадщини різних періодів з урахуванням сучасних соціокультурних, ідеологічних викликів. Онлайн-каталог стане у пригоді широкому колу користувачів, які цікавляться українською мовою, літературою та культурою, його впроваджено в освітній процес в Україні та за кордоном, де навчаються діти-переселенці. Проєкт ґрунтується на гуманістичних принципах, стверджує національні й загальнолюдські цінності.

Ключові слова: *онлайн-каталог; українська література; комікси; проєкт; Український культурний фонд; учитель української мови і літератури; візуалізація.*

Постановка проблеми. В умовах сучасної шкільної освіти особлива увага має надаватися формуванню культурних цінностей учнівської молоді, різних категорій дорослих, формуванню в них аксіологічно спрямованої світоглядної позиції, національних цінностей, що уможлиблює збереження в українському суспільстві мистецьких ціннісних актуалітетів, утвердження національної ідентичності на засадах україноцентричної освітньої парадигми. Крім того, назріла потреба активної протидії української громадськості впливу російської пропаганди, подолання «фейкової» історичної, культурної, мистецької інформації, спродукованої у масмедійному просторі, нівелювання стереотипів меншовартості українського народу, що передбачає передусім ціннісне осмислення української писемності, її інтерпретацію в контексті етико-естетичної вартості та візуалізацію з допомогою цікавих символічно-сміслових образів, стилістики тощо.

Автори проєкту Українського культурного фонду «Українська література в коміксах» (керівник проєкту Надія

Грачова, авторка сценаріїв до онлайн-каталогу Ольга Ходацька, дизайнерка проєкту Олена Черкун) створили культурно-мистецький продукт – онлайн-каталог в україномовній і англomовній версіях. Актуальність створення двомовного онлайн-каталогу полягає в тому, щоб підтримати переселенців (школярів і вчителів), які виїхали за кордон, популяризувати українську мову та літературу інноваційними інструментами і в такий спосіб зміцнити «культурні мости» між Україною та іншими країнами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному публікаційному просторі наявні дослідження з проблем проєктної роботи з метою актуалізації філологічного досвіду, популяризації літературної спадщини, лінгвістики в процесі викладання філологічних дисциплін у закладах загальної середньої освіти (А. Лаврова, 2021; О. Мовчан, 2013; О. Семенов, 2021 та ін.). Водночас у сучасних дослідженнях приділяється недостатня увага візуалізованим формам вивчення української літератури з урахуванням особливостей сучасної учнівської молоді, викликів, спродукованих пандемією, військовою агресією рф проти України.

Мета статті – представити онлайн-каталог проєкту «Українська література в коміксах», створеного за підтримки Українського культурного фонду. Мета статті конкретизована в таких **завданнях**: схарактеризувати змістовий контент онлайн-каталогу проєкту «Українська література в коміксах»; окреслити значення проєктного продукту для розвитку читацької культури учнівської молоді, формування в неї ціннісного ставлення до національного письменства.

Основними **методами** реалізації завдань визначено метод проєктування – з метою представлення алгоритму аналізу художніх творів української літератури в розробленому онлайн-каталозі; метод ідейно-художнього аналізу – задля визначення ідейно-сміслового й художньо-образного аспектів творів української літератури; метод візуалізації, який дасть змогу унаочнити сюжетні лінії, образи та їх смислове вираження у творах художньої літератури.

Виклад основного матеріалу. Сучасний формат подання навчального матеріалу в умовах дистанційної та змішаної форм навчання, контролю, корекції та закріплення знань зі шкільного курсу з української літератури потребує створення нових

інструментів взаємодії вчителя з учнями, оновлення освітнього процесу, зокрема під час підготовки до ЗНО. На реалізацію визначеного завдання був спрямований проєкт «Українська література в коміксах» (сайт проєкту <https://ukrlitcomics.com.ua/>). Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну (за даними МОН України станом на 11 січня 2023 р.) за кордоном продовжують перебувати майже 11 тисяч педагогічних працівників і 516 243 учні, де вони соціалізуються з іноземцями (колегами та однолітками). Ілюстративна форма подання інформації поліпшує сприйняття матеріалу, створює позитивний імідж навчальної дисципліни в сучасних реаліях та допомагає вчителям подавати виучуваний матеріал у креативному форматі.

«Українська література в коміксах» є ефективним інструментом для зацікавлення учнів художніми творами, швидкого запам'ятовування сюжету, систематизації знань із теорії літератури за паспортом твору, а також є інноваційним методом інтенсивної підготовки випускників до складання ЗНО з української мови та літератури. Для вчителів-філологів онлайн-каталог слугує дидактичним матеріалом для проведення уроків на міждисциплінарній / інтегративній основі (у поєднанні з історією, географією, мистецтвом, англійською мовою тощо).

В онлайн-каталозі твори подано не схематично, а в сюжетних кольорових картинках, які адаптовані до сучасності. Вони допомагають емоційно поринути у внутрішній світ авторів художніх творів, краще зрозуміти характери персонажів, зацентувати увагу на побуті героїв, їхньому способі життя та діяльності в різні історичні періоди.

Онлайн-каталог адресовано не тільки учням 9–11 класів, випускникам закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), коледжів і технікумів, котрі готуються до складання ЗНО, а й тим, хто вже не навчається в школі, але планує вступати до вишу, для тих, хто цікавиться українською літературою й культурою загалом, яка є цінним матеріалом, що віддзеркалює культуру українців, їхні звичаї та традиції, починаючи з XVII ст. до наших днів.

Мета проєкту «Українська література в коміксах» – розвинути читацькі інтереси не лише учнів 9-11 класів ЗЗСО України, але й тих, хто вдосконалює та розвиває мовну компетентність, прагне до міцних знань з української літератури

та мови засобами інтерактивної діяльності на уроках і в позакласній роботі.

Для вчителів-філологів онлайн-каталог слугуватиме основним і додатковим дидактичним матеріалом у неформальній освіті, стимулюватиме розвиток в учнів читацької культури й пам'яті через візуалізацію, а також сприятиме поширенню української літератури в нашій державі і за кордоном (навчання дітей-переселенців). Переклад української літератури на англійську мову має важливе значення для розвитку культурних зв'язків і взаєморозуміння між країнами, популяризації української культури та літератури за кордоном, а також для міжнародного визнання вітчизняних авторів.

Нині в українських і зарубіжних школах активно використовується CLIL-технологія (Content and Language Integrated Learning) – предметно-мовне інтегроване навчання, яке, формуючи в учня освітні потреби, дозволяє йому переосмислити й розвинути свої комунікативні здібності через усний переказ англійською мовою сюжету художнього твору українського письменника.

Для вчителів української літератури, англійської мови та історії України онлайн-каталог є ілюстративним матеріалом для проведення бінарних уроків і позакласних заходів. Він здатний задовольнити пізнавальні та інформаційні потреби цільової аудиторії, оскільки в ньому наведено цікаву та корисну інформацію про художні твори, історію їх написання, про автора,

що сприятиме інтелектуально-культурному розвитку читача – особистості нової доби.

Творча команда проєкту має на меті максимально поширити інформацію про створений продукт серед прямої та опосередкованої цільової аудиторії. Протягом вересня-жовтня 2023 року відбувалася промоція проєкту в центрах розвитку педагогічних працівників, на шпальтах педагогічної преси, у педагогічних вишах, у районних та обласних управліннях освіти, в українських школах та освітніх хабах за кордоном. Автори акцентували увагу на методичних рекомендаціях щодо практичного застосування в освітньому процесі онлайн-каталогу «Українська література в коміксах».

Контент каталогу складають твори українських письменників, що показово відтворюють національні ментальні характеристики українців, їх життєву стійкість, духовні орієнтири в контексті подолання викликів долі, історичних і соціальних обставин. Серед таких митців слова: І. Котляревський. Соціально-побутова драма (за визначенням автора – малоросійська опера) «Наталка Полтавка» (оспівування духовної величі людини з народу; засудження покірності долі, владі та застарілим звичаям); М. Коцюбинський. Імпресіоністична новела «Intermezzo» (утвердження думки про те, що людина щаслива лише в гармонії з природою, а митець відіграє важливу роль у суспільстві); П. Куліш. Історичний роман, роман-хроніка «Чорна рада» (заклик до єднання, цілісності України; утвердження думки, що тільки свідомо українська інтелігенція має бути панівним класом суспільства); В. Стефаник. Новела «Камінний хрест» (єдність селянина з рідною землею); П. Тичина. Вірш «Я утверждаюсь» (утвердження нездоланності рідного народу; поет і народ у вірші); Ю. Яновський. Новела «Подвійне коло» (зображення революції і громадянської війни в Україні; «тому роду не буде переводу, де браття милують згоду», в якому бережуть правічні моральні скарби: любов до свого подружжя і до дітей, вірність, працьовитість, віру в людське в людині та мужність); М. Куліш. Сатирична комедія «Мина Мазайло» (художнє відтворення проблеми українізації у 20-30-х роках ХХ ст.; сатиричне змалювання новітнього міщанства, засудження міщанства, комплексу меншовартості, національної упередженості й зверхності; висміювання носіїв великодержавного шовінізму);

О. Довженко. Кіноповість «Україна в огні» (зображення початку війни з фашистськими загарбниками та відступу радянських військ; незламність сили і непохитність духу нашого народу, здатність до визвольної боротьби і впевненість у перемозі над ворогом; утвердження невмирущості української нації в кривавий час війни); У. Самчук. Роман-хроніка «Марія» (відтворення голодової трагедії українського народу 1933 р.; хроніка життя української жінки як відображення долі селянства; звеличення праці, любові, материнства, України); І. Багрянний. Пригодницький роман «Тигролови» (висвітлення трагічної долі людини-особистості в радянському тоталітарному режимі; ствердження перемоги добра над злом; заклик за будь-яких обставин залишатися Людиною); Г. Тютюнник. Новела «Три зозулі з поклоном» (зображення складності людських стосунків через історію нещасливого кохання, возвеличення любові як високої християнської цінності); В. Стус. Вірш «На колимському морозі калина» (роздуми про те, як боляче чекати смерті на чужині і яке швидкоплинне людське життя); В. Симоненко. «Ти знаєш, що ти – людина?» (міркування письменника про швидкоплинність життя, протягом якого кожний повинен встигнути покохати, зробити добрі справи); Л. Костенко. Історичний роман у віршах «Маруся Чурай» (незнищенність українського народу (особистості з багатим духовним світом), глибока віра в його (її) духовну силу і могутність) та ін.

Візуалізація структурних складників інтерпретації кожного твору включає аналіз сюжетних ліній, цитат, добір паспортних характеристик і корисних матеріалів, які автоматично згенеровані за QR-кодом-посиланням; залучення експертів з оцінювання пропонувані творів і створення стислого паспорта-характеристики до них, правильності використання підібраних цитат, що характеризують головних героїв/тему/ідею; підбір корисних покликань, які ознайомлять читача з художніми особливостями твору, деякими питаннями теорії літератури (за програмовими вимогами до ЗНО); ілюстрації (згідно з визначеними сюжетними лініями) до кожного твору (українська та англійська версії).

Дизайнерка Олена Черкун запропонувала креативні елементи-символи, тісно пов'язані з воєнними подіями в Україні, мужніми захисниками й захисницями, цілісністю держави і незламністю її народу. Вони сприяють не лише розвитку інтересу до коміксу,

формуванню патріотизму учнівської і студентської молоді, але й підкреслюють те, що українська література як невід'ємний складник культури України віддзеркалює певні історичні періоди й органічно поєднана з життям і сучасністю.

Цільові аудиторії проєкту: учні старших класів загальноосвітніх і спеціалізованих шкіл України та ті, хто тимчасово мешкає за межами держави (переселенці); абітурієнти України, які готуються до складання вступних іспитів з української мови та літератури; вчителі української мови та літератури; директори шкіл, заступники директорів з навчально-виховної роботи та класні керівники; науковці; батьки учнів старших класів і абітурієнтів; предметні гуртки; бібліотеки; міжнародні організації, громадські організації (ГО), волонтерські спілки, освітяни, які готові впроваджувати український культурний продукт у сектори культури та креативні індустрії в Україні та за її межами.

Спікерами проєкту виступили: Ольга Ходацька – авторка сценарію до проєкту «Українська література в коміксах», вчителька української мови та літератури, письменниця; Галина Райбедюк – кандидатка філологічних наук, професорка, лауреатка премії імені Ірини Калинець; Руслана Мельникова – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри української мови та літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету; Ірина Бакаленко – кандидатка педагогічних наук, доцентка філологічного факультету Запорізького національного університету; Мирослава Вовк – докторка педагогічних наук, професорка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; Галина Яськів – викладачка з української мови та літератури, м. Тернопіль; Аліна Рогова – директорка Центру професійного розвитку педагогічних працівників м. Києва (ЦПРПП); Ріта Бикова – заступниця директора ЦПРПП; Ігор Якубовський – завідувач відділу інновацій та роботи з персоналом Центральної бібліотеки Солом'янського району м. Києва; Наталія Осіпова – фандрейзер фундації «Незламна Україна», Польща, представники Українського культурного фонду (УКФ).

Інформація про проєкт та посилання на результат проєкту (<https://ukrlitcomics.com.ua/>) з можливістю безкоштовного завантаження онлайн-каталогу буде розміщена на таких онлайн-платформах: «Суспільне медіа», «Радіо Свобода»; НУШ (nus.org.ua);

Всеосвіта (vseosvita.ua); Освіторія Медіа (osvitoria.media); Запорізький національний університет (www.znu.edu.ua) та ін.

Висновки. Отже, результати виконання проєкту «Українська література в коміксах» упродовж двох етапів (2022, 2023) репрезентують нове інтерактивне вивчення української писемної спадщини різних періодів з урахуванням сучасних соціокультурних, ідеологічних викликів, з-поміж них – потреба сьогодення в розвитку мотивації молодого покоління до читання української художньої літератури, розвиток інтересу дітей і дорослих до читання книг українських авторів як національного надбання, популяризація української літературної спадщини як чинника національної безпеки, створення надійного інтерактивного контенту для вчителів-філологів, учнів, їхніх батьків, власне для українців, які мешкають в Україні і за кордоном. Адже українська література є важливим націєзберезувальним чинником, що забезпечує охорону й популяризацію українського етносу, культури, державотворчої стратегії в боротьбі з ворогом.

Результатом проєкту є створення культурно-мистецького продукту для читачів, які цікавляться українською мовою, літературою та культурою. Його буде втілено в освітній процес для переформатування культурних наративів і сенсів українського суспільства в Україні та за кордоном, де навчаються діти-переселенці. У довгостроковій перспективі проєкт позитивно впливатиме на морально-духовний стан українців, на розвиток особистості, здатної дбати про духовне та культурне відродження держави в післявоєнний час.

Досвід творчої команди показує, що й після завершення реалізації проєкту такі інноваційні форми продовжують активно використовуватися в освітніх процесах, у родинях, клубах, бібліотеках, творчих центрах, в українських освітніх хабах за кордоном, які працюють за нашими державними навчальними програмами, та в пунктах незламності. Читачам подобається, коли навчальний матеріал подається легко, доступно, в кольорі, із сучасними та трендовими акцентами.

Проєкт «Українська література в коміксах» має велике суспільно-політичне, пізнавальне і виховне значення, оскільки в онлайн-каталозі візуалізовано та представлено читачам історію народу, його боротьбу проти соціального та національного гноблення, за волю й щасливе життя. Онлайн-каталог ґрунтується

на гуманістичних принципах (людина – народ – суспільство – світова спільнота – мир в Україні і світі) та стверджує вічні загальнолюдські цінності (рід – родина – народ; праця – обов’язок – захист Вітчизни).

Перспективи подальших досліджень. У перспективі прагнемо до розповсюдження онлайн-каталогу в освітніх закладах України та за кордоном через посилання на сайт проєкту; популяризації художніх творів українських авторів, піднесення престижу української мови і літератури через творчу взаємодію учнівської молоді та дорослих з контентом онлайн-каталогу; пошуку сучасних методів розвитку інтересу школярів до самостійного опрацювання матеріалів проєкту; створення привабливого іміджу української літератури за кордоном.

Список використаної літератури

- Лаврова, А. (2021). Метод проєктів на уроках української літератури в старших класах. *Молодий вчений*, 4 (92), 50-53. Взято з <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-11>
- Мовчан, О. (2013). Технологія життєтворчих проєктів на уроках української літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*, 1, 34-35. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2013_1_11
- Семенов, О. М. (2021). Міжрегіональні проєкти ресурсного центру професійного розвитку вчителя української мови і літератури. В кн. *Інноваційний університет лідерство: проєкт і мікропроєкти* (с. 176-185). Варшава: Фундація "Instytut Artes Liberales".
- Українська література в коміксах*. Взято з <https://ukrlitcomics.com.ua/>
- Українська література в коміксах*. Український культурний фонд. Взято з <https://ucf.in.ua/archive/63c682796fdbf934e22131c3>
- Ходацька, О., Грачова, Н. (2023). Презентація проєкту Українського культурного фонду «Українська література в коміксах». В кн. О. М. Семенов (Ред.), *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника: збірник матеріалів VII Усеукр. наук.-практ. конф. (м. Суми, 26-27 жовтня 2023 р.)* (Вип. 7, с. 135). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. Взято з https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/14067/1/zbirnik_innovaciyi_v_osviti_2023.pdf
- Ходацька, О. М. (2023). *Тарас і Леся стали героями коміксів: як українська література стає ближчою до сучасних дітей?* Взято з <https://osvitoria.media/.../taras-i-lesya-staly-geroyamy.../>

Nadiia Hrachova

THE PROJECT OF THE UKRAINIAN CULTURAL FOUNDATION “UKRAINIAN LITERATURE IN COMICS”: IDEA, STRATEGIC GOALS, RESULTS

The article presents the results of the “Ukrainian Literature in Comics” project created with the support of the Ukrainian Cultural Foundation. The authors of the project (project manager Nadiia Hrachova, author of scripts for the online catalog Olha Khodatska, and project creative designer Olena Cherkun) created a cultural-artistic product – an online catalog in Ukrainian and English versions, which highlights the plot of the Ukrainian historical era with the help of graphic visualization.

The results of the project “Ukrainian Literature in Comics,” which was done during two stages (2022 and 2023), represent a new interactive study of the Ukrainian written heritage of different periods, considering modern socio-cultural and ideological challenges.

Among such challenges, the current one is the development of the motivation of the younger generation to read Ukrainian fiction, the development of the interest of children and adults in reading books by Ukrainian authors as a national treasure, popularization of the Ukrainian literary heritage as a factor of the national security, the creation of reliable interactive content for teachers-philologists, students, their parents, actually for all Ukrainians living in Ukraine and abroad. The result of the project is the creation of a cultural and artistic product for those who are interested in the Ukrainian language, literature, and culture. Furthermore, it will be included in the educational process to reformat the cultural narratives and meanings of Ukrainian society nowadays in Ukraine and abroad, where children-migrants from the temporarily occupied territories study. In the long term, this project is going to have a positive cultural and educational impact on strengthening the moral and spiritual state of Ukrainians, on the development of an individual who is able to care for the spiritual and cultural revival of the country in the post-war period, which will contribute to the unification of the world community against Russian military and cultural expansion as well.

Keywords: *online catalog; Ukrainian literature; comics; project; Ukrainian Culture Foundation; the Ukrainian language and literature teacher; visualisation.*

References

- Lavrova, A. (2021). Metod proektiv na urokakh ukrainskoi literatury v starshykh klasakh [A method of проєктів is on the lessons of Ukrainian literature in higher forms. Young scientist]. *Molodyi vchenyi [A young scientist]*, 4 (92), 50-53. Retrieved from <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-11> [in Ukrainian].
- Movchan, O. (2013). Tekhnolohiia zhyttietvorchykh proektiv na urokakh ukrainskoi literatury [Technology of life-creating projects in the lessons of Ukrainian literature]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli [Ukrainian literature in secondary schools]*, 1, 34-35. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2013_1_11 [in Ukrainian].
- Semenoh, O. M. (2021). Mizhrehionalni proiekty resursnoho tsentru profesiinoho rozvytku vchytelia ukrainskoi movy i literatury [Interregional projects of the resource center for the professional development of teachers of Ukrainian language and literature]. In O. M. Semenoh (Ed.), *Innovatsiinyi universytet liderstvo: proiekt i mikroproiekty [Innovative leadership university: project and micro-projects]* (pp. 176-185). Varshava: Fundatsiia "Instytut Artes Liberales" [in Ukrainian].
- Ukrainska literatura v komiksakh [Ukrainian literature in comics]*. Retrieved from <https://ukrlitcomics.com.ua/> [in Ukrainian].
- Ukrainska literatura v komiksakh [Ukrainian literature in comics]*. Ukrainskyi kulturnyi fond. <https://ucf.in.ua/archive/63c682796fdbf934e22131c3> [in Ukrainian].
- Khodatska, O., & Hrachova, N. (2023). Prezentatsiia proiektu Ukrainskoho kulturnoho fondu «Ukrainska literatura v komiksakh» [Presentation of the project of the Ukrainian Cultural Fund "Ukrainian literature in comics"]. In O. M. Semenoh (Ed.), *Innovatsii v osviti i pedahohichna maisternist uchytelia-slovesnyka [Innovations in education and pedagogic skill of a lexicographer]: zbirnyk materialiv VII useukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Is. 7, p. 135)*. Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka. Retrieved from https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/14067/1/zbirnyk_innovatsiyi_v_osviti_2023.pdf [in Ukrainian].
- Khodatska, O. M. (2023). *Taras i Lesia staly heroiami komiksiv: yak ukrainska literatura staie blyzhchoiu do suchasnykh ditei? [Taras and Lesya became heroes of comics: how does Ukrainian literature become closer to modern children?]*. Retrieved from <https://osvitoria.media/.../taras-i-lesya-staly-geroyamy.../> [in Ukrainian].

Одержано 03.09.2023 р.